

Een monitoringroute op het keukenraam

Toevallig had ik het t.l.-licht aangelaten. Een half uurtje later zat het hele keukenraam vol nachtvlinders. Aan de grootte, vorm van de vleugels en tekening van de onderkant te zien waren het bijna allemaal vlinders van dezelfde soort. In de zomer geen ongewoon verschijnsel: maar het was januari!

Jammer dat ik toen niet op het idee gekomen ben om er één te vangen en te tekenen. Dan had ik misschien geweten welke soort het was.

Monitoringroute

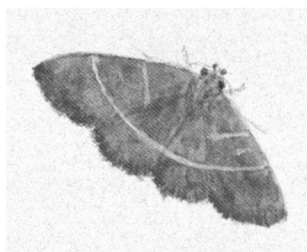
Bovenstaande gebeurtenis bracht me op het idee om een 'monitoringroute' op het keukenraam te starten. Zo begon ik op 9 februari 1997, met regelmatige tussenpozen, de nachtvlinders op het keukenraam te bekijken. In februari waren de aantallen, zowel het aantal exemplaren als het aantal soorten, nog niet zo groot: per avond twee tot drie vlinders en in totaal negen soorten. Dit werden er steeds meer. Vooral op warme dagen werden de aantallen én verschillende soorten zó groot dat het soms tot twee uur of half drie 's nachts duurde voordat ik ze gedetermineerd had. Zo vond ik op 6 juni 24 soorten, waarvan ik 18 soorten nog niet eerder op het raam had aangetroffen.

Determineren

Jaren geleden heb ik in een Engels veldstudiecentrum een vlindercursus gevolgd, waarbij zowel naar dag- als nachtvlinders werd gekeken. De nachtvlinders brachten we op naam met 'Moths of the British Isles' van Skinner en 'Insects' van Michael Chinery. Dit laatste boek is vertaald in het Nederlands en heet 'Nieuwe inktengids', uitgegeven bij Tirion. Verder zijn 'Dagactieve nachtvlinders' van de KNNV en De

Vlinderstichting en het Duitstalige 'Wir bestimmen Schmetterlinge' van Koch goede determinatiewerken.

Met een loepsteker (verkrijgbaar bij KNNV- en IVN-afdelingen) en een tweede loepje kun je de vlinder, waar deze ook in het potje zit, goed bekijken. Op het raam laten de meeste vlinders zich gemakkelijk vangen. Eenvoudig het potje rond de vlinder plaatsen, een papiertje tussen de vlinder en het raam schuiven en daarmee het potje afsluiten. Deksel op het potje en het papiertje voorzichtig wegschuiven. Na het determineren laat ik de vlinders altijd weer los op dezelfde plaats als ik ze gevangen heb.

tekst:
Fieke Bos

Trisateles emortualis, een bruin vlindertje met witte banden over de vleugels.

TEKENING: FIEKE BOS

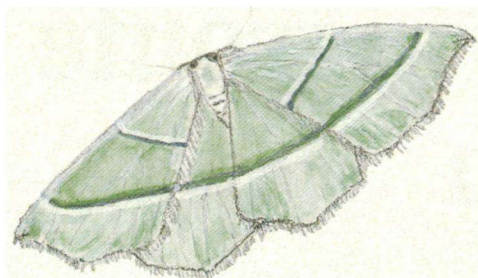
Vormen

Al bij het vangen vallen de vele verschillen in grootte, vleugelvorm en houding op. Onwillekeurig was ik geneigd de hele kleintjes, zoals de Microlepidoptera, over te slaan. Klein, onaanzienlijk en niet te determineren leken ze. Totdat ik er achter kwam dat juist zij de prachtigste 'baljurken' - zoals iemand het ooit noemde - aan hebben. Het saaie grijs-met-bruin van de Fruitmot (*Lydia pomonella*) blijkt onder de loep een subtiel gestreept grijs-wit met gouden oog te zijn.

De grote nachtvlinders vallen onmiddellijk op. Tot nu toe (11 juni) vond ik geen pijlstaartvlinders op het raam, maar de prachtige lichtgroene Groen-witte spanner (*Campaea margaritata*) kon ik niet missen. De vorm en houding van de vleugels geven, na enige oefening, vaak een aanwijzing bij welke familie je moet zoeken. De Berken-eenstaart (*Drepana falcata*), die op 6 juni als een doorschijnend juweeltje met puntstaartjes aan de voorvleugel op het raam zat, wees vanzelf de weg naar de familie

De Groen-witte spanner
(*Campaea margaritata*)

TEKENING: FIEKE BOS

van de Eenstaartjes. Overigens is de familie genoemd naar het 'staartje', het puntig uiteinde aan het lijf van de rups.

Veel uiltjes lopen al fladderend tegen het verlichte raam op en laten zich vallen bij aanraking, om zo te ontsnappen aan de aanvaller. In rust zitten ze met de vleugels als een dakje gevouwen boven zich.

De Wapendrager (*Phalera bucephala*) lijkt een beetje op een afgebroken takje.

FOTO: HENKJAN KIEVIT

Achternvleugels

De meeste nachtvlinders zitten met hun vleugels gespreid op het raam. Als de ach-

tervleugels goed zichtbaar zijn, is dit gemakkelijk bij het determineren.

Soms is niet alleen de kleur van de voor- en achternvleugels gelijk, maar loopt zelfs de tekening gewoon door. Bij de Lieveling (*Timandra griseata*) lopen de donkerrode strepen zo geraffineerd door dat de scheiding tussen de lichtgele voor- en achternvleugel nauwelijks te zien is.

De *Thema obeliscata* klappt in rust de vleugels

Seringenspanner (*Apeira syringaria*)

TEKENING: FIEKE BOS

verticaal boven het lijf tegen elkaar, net als sommige dagvlinders. Daardoor kon ik de tekening op de bovenkant van de achternvleugel, die ik echt nodig had bij het determineren, niet zien. Gelukkig veranderde de vlinder zo af en toe van zitplaats en klapte onder het lopen de vleugels steeds even open. Met geduld en gemanoeuvreren met de loep kreeg ik de tekening op de achternvleugel te zien en kon ik deze nachtvlinder op naam brengen.

Haren

De haren aan de rand van de vleugels geven de nachtvlinders vaak een elegante 'finishing touch'. Door een afstekende kleur of een andere kleur aan het einde van de vleugeladeren, geven ze het geheel een heel speciaal effect.

Hypena rostralis is een vrij slank uiltje, dat niet alleen ver vooruitstekende mondtasters - als een 'snuif' - heeft, maar ook een bosje haren aan de rand van de voorvleugel, waardoor het lijkt alsof er een 'knopje' op zit. In het Engels heet deze soort dan ook de Buttoned Snout.

Vlinders van de familie Notodontidae, die vaak erg op uiltjes lijken, hebben dikwijls bosjes haren aan de achterrand van de voorvleugel, die in rust boven de rug omhoog steken. Daardoor lijkt het dat bijvoorbeeld het Kroonvogeltje (*Ptilodon capucina*) een prachtig haarkroontje op heeft.

Mooi

Natuurlijk is het subjectief wat je mooi of lelijk vindt. Geen enkele nachtvlinder van

opgeleverd, maar deze is de aller-aller-mooiste.

Een aantal van 80 soorten op een keukenraam is best veel. Ik woon dan ook op een mooi plekje: in het bos bij Vorden. In de stad zult u minder vlinders aantreffen, maar ook daar kunt u zeker zijn van wat moois. Bekijk de nachtvlinders die u vindt dan eens met een loep. Er gaat een prachtige wereld voor u open.

De Berkeneenstaart |

heeft duidelijk

puntige voorvleugels.

FOTO: HAROLD VAN DE OETELAAR

Summary

An easy method of studying moths is to switch on the kitchen light and then just wait for the moths to fly and settle on the window. In this way the author caught and identified 80 different species, after which the moths were released. A brief description of some attractive species is given, including two which appealed to the author most, *Alucita hexadactyla* and *Thyatira batis*.

de 'keukenraam-route' vond ik lelijk. Zelfs, of misschien juist, een egaal bruine, grijze of witte vlinder heeft iets moois. In werkelijkheid, vooral bekeken met een loep, zijn de vlinders altijd mooier dan op een plaatje of een foto. Bekijk maar eens een Koperuil (*Diachrysa chrysitis*) met haar gouden banden of een Wapendrager (*Phalera bucephala*) met haar goudgele haarkroontje, waardoor ze in rust sprekend op een afgebroken takje lijkt. De *Selenia dentaria* is prachtig met haar bijzonder gekartelde vleugels; de *Orthosia populeti* heeft een prachtige roodkleurige glans die niet op een plaatje weer te geven is. Zelfs het gewone Gamma-uiltje (*Autographa gamma*) is in werkelijkheid zo veel mooier dan op een plaatje of foto.

Mooiste

Tot slot wil ik u mijn twee mooiste keukenraam-nachtvlinders voorstellen.

De kleinste is nauwelijks een halve centimeter groot. Met het blote oog niets bijzonders aan te zien. Maar met de loep blijken zowel de voor- als achtervleugel te bestaan uit zes losse pluimpjes. Elk pluimpje heeft een opeenvolging van witte, bruine en zwarte 'zijtakjes'. Samen vormen ze een mooi patroon. De naam van dit vlindertje: Zespennige waaiermot (*Alucita hexadactyla*). Op 6 juni vond ik een mooie bruine nachtvlinder. Toen ik deze door de loep bekeek stakte mijn adem een paar tellen. Wauw! Prachtig donker-fluweelbruin met grote wit met roze rondjes op de voorvleugel. Prachtig. Braams spinner (*Thyatira batis*) is haar naam. De Engelse naam Peach Blossom verwijst naar de perzikbloesem. De monitoringroute op het keukenraam heeft tot 9 juni 80 soorten nachtvlinders